

Богин Ракић

РЕПЛИКА ИЛИ 11. СЕПТЕМБАР ГОСПОДИНА ЈАНСЕНА

После драматичне ноћи, г. Јансен је дошао к себи и његово тело је одмах почело само од себе да се опире ритму респиратора. Природна дисајна воља све више се супротстављала механичкој, па је дежурни лекар болесника ослободио потпоре апарата и из грла му извадио ендотрахеални тубус.

Сада лежи леђима ослоњен на усправљену, горњу трећину постеље и најзад слободно дише. Разним канилама и катетерима повезан је са електронским инструментима саграђеним за потребе мониторинга виталних и других важних функција организма. За пултом, иза стаклене преграде, седи неколико медицинских сестара чији је задатак да на екранима прате зеленкасте линије-показатеље континуираних мерења артеријског и централног венског притиска, минутног волумена и брзине откуцаја срца, обима и учесталости дисања, оксигенације, диурезе, телесне температуре, и ко зна још колико параметара функционисања органа болесника угрожених слабљењем неизбежне животносноне пумпе која обезбеђује крв читавом људском телу. Сви ти необични називи и стручни изрази познати су му одраније, пошто већ трећи пут лежи на одељењу интензивне неге у болници за кардиоваскуларна обољења. Мада наслућује како медицина гледа на изгледе човека у дубокој старости погођеног трећим инфарктом, тешко се мири са мишљу да му се крај већ сасвим приближио.

До пензионисања радио је на издавању и пријему књига у једној од највећих амстердамских библиотека. За све те године кроз руке му је прошло, једном приликом је рачунао, најмање 1.500.000 књига. Нека је свака књига просечно садржала само 100 страница, значи, 150.000.000 страница, а сам је прочитао врло мало, свега неколико књига из обавезне школске лектире и два приручника о употреби прибора за пецање у мирним водама. Истини за вољу, последњих година понекад је прелиставао домаће издање (1998 *Uitgeverij Uniepers Abcoude*) књиге *Ideas that shaped our world, Road Atlas (USA, Canada, Mexico – National Geographic, Deluxe 2000 edition)* и ново издање Тајмсове *History of the World*, све са намером да прикупи довољно доказа у прилог оправданости своје животне крилатице: „Ако нам не помогну Бог и Америка, онда неће нико!” Тако је и сачинио списак личности, открића и догађаја који подупиру исправност његовог уверења о непроцењивим америчким заслугама за развој и опстанак дела света означеног појмом Западне цивилизације. Само се по себи разуме, он је то одавно схватио, Бог је *надкосмичка величина*, те постоји независно од утицаја собом створеног света и на њега нормално верујући народ једино треба повремено подсећати, док су САД историјска творевина, стога ипак *земно достигнуће* па је о њиховим вредностима пук неопходно плански подучавати.

Тако се Крилатица и Списак, његове оригиналне творевине, узajамно допуњују и он ће их, г. Јансен је управо одлучио, оставити за собом као јасан траг о свом не сасвим узалудном боравку на овом свету.

За њим иначе остаје обичан живот испуњен радом у библиотеци, дељењем са Линдом бриге око одгајања деце, пецањем кад се укаже прилика, годишњим одморима у покретној Адриа кућици на црногорском Јадрану или француском Медитерану, свакодневном кафом уз обавезни кексић, у пола једанаест пре подне и у осам увече уз телевизијски дневник, неколико пута недељно преносима фудбалских утакмица, сезонским такмичењима у клизању на леду и, наравно, сваког петка, сексом. Било је ту и повремених групних окупљања разноврсним поводима: рођења, рођендани, свадбе, годишњице, сахране, редовни верски и државни празници. А када се бојом промисли и учинком природних закона број његових ближњих стао осипати, обичаји и скупови почели су један за другим губити уходани смисао, да би се, од времена када је г. Јансен остао без најближег породичног језгра, углавном свели на сећања, из године у годину све блеђа, и често повод постављању болног питања: зашто је Свевишњи баш њему одредио тако мукотрпан пут успореног телесног дотрајавања. Збуњен пред том метафизичком загонетком, он би умирење обично потражио у омамљујућем диму Честерфилда и флаши добро расхлађеног Хејнекена, али би му поремећену равнотежу стварно повратило тек подсећање на омиљену крилатицу о улози Бога и Америке у светској исто-

рији, која би већ после прве цигарете и прве чаше пива спасоносно изронила из његове уморне свести.

„Ако нам не помогну Бог и Америка, онда неће нико!” – и сада се јавља као добродошла утеха која је и овог пута у правом часу осветлила сеновиту страну живота г. Јансена. Утабане стазе откривања тог сазнања, у његовом мозгу, по свој прилици нису мање замршене и тајновите од оних што доводе до подједнако постојаних уверења и тврдњи насталих у главама многих мудрица, прорицатеља, верских великодостојника, политичара и уопште значајних јавних посленика. И баш то присуство езотеричности одређује г. Јансену, Јану Јансену, опште место у неписаној и, ко зна, можда у писаној повести човечанства.

Овог јутра, 11. септембра године 2001. – он те околности постаје, из удара у удар позлеђеног срца, све свеснији и, упркос мизерном стању онемоћалог тела, више него икада раније жели да своју поруку преда у наслеђе.

С времена на време покрене капке, збрчкане, отечене, отежале, и погледа према малом екрану монитора. Зеленкаста кривуља електричних импулса његовог још марљивог срца не поиграва сасвим усаглашеним таласима, то чак и он види па и осећа као повремене ванредне ударе што се преко вратних жила преносе негде у дубину главе. Али док је на томе и док изостају злослутно гушење и бесомучно стезање с леве стране груди, не треба се нарочито узнемиравати, чему иде у прилог и мирно држање особе иза стаклене преграде. Он у њој препознаје ону исту медицинску сестру, звала се Ани чини му се, што се прошле године у једном тренутку подсмехнула његовом настојању да је подучи знањима о улози председника Клинтона у ширењу политичких слобода у подручју око Карипског мора и Панамског канала. Или се пак вара, пошто она особа по свој прилици није носила наочаре. У сваком случају могао би је позвати притиском на звонце и разговор започети молбом да телефонира старачком дому. Његов Списак налази се на горњој полици ормана, у кутији за ципеле без поклошца, сложен преко неких старих извештаја из банке, па да му га што пре пошаљу. А ако сестра и поред тога не испољи довољно интересовања за садржину Списка, подсетиће је на своју Крилатицу и тим поводом изложити мишљење о нашим свеколиким дуговањима Новом свету. И мада ни из далека неће стићи да јој поброји све податке, које је годинама прилежно прикупљао, упутиће је у оне најважније чињенице. Навешће барем имена неких значајних личности и датуме неких најважнијих догађаја. На пример:

„Декларација независности”. Проглашава се оснивање Сједињених Америчких Држава. Аутор, Томас Џеферсон. Декларацију усвојио Други континентални конгрес 4. јула 1776.

1783. мир у Версају. Енглеска признаје независност САД.

1803. Западну Лујзијану откупио председник Џеферсон од Наполеона...

Да ли од Наполеона Првог или Трећег? Ваљда Првог, или ипак Трећег? У сваком случају Француска је дошла до драгоцених 15 милиона ондашњих долара, или можда свих 20 милиона, а САД су озбиљно почеле да увећавају своју младу државу.

Али зашто се сад одједном збуњује око тако важних ствари, а све их је имао у малом прсту.

Затим Монроова доктрина... „Америка Европљанима.” Грешка! „Европа Американцима.” Ни то, већ „Америка Американцима”. Које године... И по чему је тај Монро тако значајан? Тај, откуд сада то непријатно *šaj*?

Онда Едисон и телефон, Бел и електрична сијалица. Не, Едисон... сијалица... телефон... Бел. А можда ипак... До ђавола с нагађањем!

Осећа како се неочекивани удари срца, попут злослутних таласа плиме, све чешће преливају у већ пуне вратне жиле и прете да их савим преплаве, загуше. Тамо, с оне стране однекуд замагљене стаклене преграде, назире – три, четири, пет, четири, три – људске главе урониле у воду акваријума. Једна од њих лагано израња, креће према њему и, ево њеног гласа:

– Господине Јансен, како сте?

– Гуши. Уз то тај Едисон...

– Додаћу вам још неколико капи – каже глас.

Кроз оквире наочара избуљене жабље очи врлудају горе према провидној кеси лековитог раствора, окаченој на метални сталак поред постеље.

– Сестро, сестро. Слушајте: Ако нас не спасу Бог и Америка, онда неће нико! – његове речи се с напором пробијају између небаца и као отеклог, укоченог језика.

– У праву сте, у праву – сестра се привидно слаже и подешава мерач капи на нешто бржу фреквенцију.

– Дуг... – он наставља – сви ми њима дугујемо. Списак, важан списак налази се у орману. Зар вам то нисам већ рекао?

– Чула сам, у орману.

– У орману, у кутији за ципеле. Јавите, нека ми списак сместа доставе.

– Да вам се достави списак, разумела сам.

– Сместа. Прочитаћу вам чим га донесу, тамо је све лепо побројано. Врло је важно. О *дуџу* је реч, запамтите. И о захвалности. Молим вас, одмах телефонирајте!

– Ништа не брините, све ћемо средити. А сада се мало одморите.

Он једно време наизменично дрема и мислима лелуја у празнини између окрњених слика побрканог сећања. А онда постепено поче да му се обнавља целина давног сусрета уз чашу гиниса.

Тог спарног амстердамског лета, за малим столом у скученом полумрачном кућу крчме, заправо Ајриш паба на домаку трга Дам, не нашавши боље место, придружила му се нека девојка, или млађа жена, није се дало јасно одредити њено животно доба. У свом накнадном размишљању ту особу назвао је Агнес. Распричала се чак и пре него што је повукла први гутљај тамносмеђе течности, из велике ирске чаше од једне пинте. Пошто је сазнала да је читав радни век провео у библиотеци, рекла је како се и она бави књигама, заправо проучавањем словенских језика и литературе, и како је синоћ прочитала кратку приповетку која јој се још мота по глави.

Ауторово име није запамтио а прича, названа *Дуг*, тога се добро сећа, занимљива је и по томе што приповедач, иначе познат и изван граница родне земље, описује последње часове свог сабрата по перу и ширем завичају, књижевника чувеног уздуж и попреко наше планете. Слушао је и, наравно, прећутао своје незнање, претварајући се како је чуо за оба уметника, мада њихова дела није читао. И можда управо подстакнута наслућеном празнином у његовом образовању, Агнес је пожелела да му одмах и детаљно изложи садржај приче о дугу и упути га у неке своје недоумице око пишчеве поруке.

Иако густо сито времена у ову садашњу будућност није пропустило већину занимљивих детаља – лепих описа, убедљивих набрајања, маштовито срочених поређења и других пратећих украса сваког правог уметничког садржаја – хировит механизам спонтаног памћења успео је да сачува важан, мада скучен сажетак, избор каткад сувише личан, каткад наизглед насумичан, па ипак баш као смишљено биран и брижљиво припреман за последње часове живота г. Јансена. Последњи часови живота прожети обузетомшћу дуговањем, управо то је заједнички именитељ који ће, 11. септембра године 2001, накратко повезати, само накратко и случајно, две иначе у сваком другом погледу различите судбине, његову, јанјансеновску и ону великог писца на самрти.

Бројећи у причи, исто као г. Јансен сада у стварности, капи раствора који укапава у проширену комору и затим се кроз танку провидну цев слива у крвоток, велики писац, већ помућене свести, великодушно се присећао својих дуговања људима заслужним за подстицаје, развој и сазревање његових духовних, моралних, емоционалних и социјалних спознања; и он, при том, сваком од њих у мислима намењује ситну, симболичну суму неког страног, г. Јансену непознатог архаичног новца лако заборављивог назива. „Великодушно и симболично”, нагласила је Агнес срчући танку белу пену с врха већ друге чаше гиниса.

За разлику од јунака из приповетке, г. Јансен је целу своју уштеђевину, стицану годинама, наменио савезничком Председнику, да је, по личном нахођењу, употреби за добробит своје велике и моћне земље.

– Читаву и стварну, не измишљену – промрмљао је посматрајући кроз копрену заосталог сећања како у кратком предању свог причања његова саговорница немирним прстима посеже за следећом цигаретом.

Додатне капи лековитог раствора делују, и акваријум је нестао те г. Јансен сада јасно види три главе, иза провидног пулта, две женске и једну мушку, негроидну. Али тамо као да су због нечега узнемирени, одједном једно по једно устају, напуштају радни простор, после неког времена се враћају, прилазе једно другом, живахно гестикулирајући разговарају, опет седају испред екрана монитора, али сада само по двоје, и то на смену.

Кад год се одрицао пушења, дабоме само привремено, користио је сваку прилику да удахне дим који би се ширио из туђих цигарета и туђих плућа. Тако и оног дана у Ајриш пабу, омамљен густим облаком првог издахнутог дима своје нове познанице, он доби жељу да причу пажљиво саслуша до краја.

Мада на измаку снаге, велики писац позва медицинску сестру. Она приђе постељи и запита треба ли му нешто, а он затражи да му позајми два новчића, у оној истој архаичној, незапамтљивој валути што се већ једно време мотала по његовим смућеним мислима. У први мах збуњена, сестра изрази бојазан да није разумела, али он објасни како му недостају још само два новчића па да подмири и свој последњи дуг, дуг њој самој, и уз то обећа да ће јој све позајмљено поштено вратити. Не знајући како да у оваквој прилици поступи са тако важним болесником, сестра се обрати лекару, на шта овај рече да болесников дух лута, те му ваља испунити жељу и дати било каква два новчића.

„И?” г. Јансен је нестрпљиво пратио како Агнес испија остатак друге пинте гиниса. Она се, међутим, пошто је вратила празну чашу на сто извини и упути у други крај паба, према тоалету. Чекајући на Агнесин повратак, њему паде на памет како би њено казивање могло бити само измишљотина једне обичне студенткиње, која, ето, сада жели да добије у времену и домисли крај. У том случају прича би била измишљена, а он преварен. И управо када та мисао пробуди његово подозрење:

„Шта мислите да ли је сестра послушала савет лекара?” она запита поново седајући наспрам њега.

„Јесте”, он одговори изненада одлучан да прихвати изазов.

„Погодили сте. А онда, како онда изгледа сам завршетак?” она постави следеће питање.

Из њених уста до његових само што је доспео нов низ димних кумулуса и он га читавог готово појудно удахну. Одмах затим као да је неким скровитим чулом наслутио како ће се баш сада, тамо негде у неком недокучивом кутку мозга, опет остварити опојни савез никоти-

на и алкохола, овог пута користан, стваралачки. И у први мах несвес-
тан значења властитих речи одговори:

„Завршиће се престанком дисања и престанком куцања срца, ка-
ко би другачије.”

„Браво!” обрадова се Агнес, „као да сте читали причу.”

И она из малог помодног ранца извади танку књигу белих корица.
„Превешћу вам, ево слушајте: ’Докторе, докторе!’ викну болничарка.
’Он је престао да дише. Погледајте монитор. Срце му је стало.’”

И после толико година види како Агнес затвара књижицу и вра-
ћа је у ранац. Из даљине допире једва чујан одјек њеног гласа: „Та у ва-
ма се, човече, скрива... Да су се карте згодније отвориле, могли сте по-
стати...”

– Реч, изгубљена реч – он врти главом по јастуку – шта се *скрива*,
шта сам могао *постигати*? Дођавола, где сам затурио ту реч, најважнију?

– Треба ли вам нешто?

Одозго, кроз огромна стакла наочара посматрају га она два избу-
љена ока.

– Ништа, ништа, само реч, реч сам изгубио – он шапуће. – Па за-
што сте онда звонили?

– Ах, да... Хтео сам да вам кажем да и ја свој живот дугујем, као и
ви, уосталом и...

– Ко ме? – сестра га прекида. – Можда Богу и, коме оно још? –
подбада га, знајући израније за његову слабост.

– Богу и Америци – он спремно допуњује. – Амерички десант и
битка код Арнема, побогу, па они су нас ослободили.

– Бога, господине Јансен, Бога вам признајем, али Американце,
никако. Ја сам учила да су ову земљу ослободили Канађани, а не Аме-
риканци.

– Е, сестро, варате се – г. Јансен се узнемирено врпољи. – У мом
списку све је прецизно записано, а и ја сам их својим очима видео, пр-
ви пут у животу, уживо, америчког војника и жвакаћу гуму, чак сам
једну и на поклон добио. Чуинг гам? питао ме. Јес, климнуо сам гла-
вом. Онда ми је пружио пакетић и објаснио да то не треба прогутати
већ само жвакати. Запамтите, то вам је час из живе историје. Од свог
постанка па наовамо, Америка нам доноси свако добро, и једино до-
бро. Сетите се само заслуга за ширење демократије, сетите се Едисо-
нове сијалице, Фордовога аутомобила, наизменичних струја, Холивуда,
Волт Дизнија, Мекдоналдса, фармерки. И нипошто не заборавите по-
беде у светским и осталим ратовима. – Модрога лица и скраћеног даха
он нагло застаје, бори се за ваздух. Сестра му подиже узглавље; поја-
чава довод кисеоника кроз танко црево у болесниковој ноздрви.

Обновљене снаге он наставља: – Ту су и разни Ајнштајни,
атомска и хидрогенска бомба и уопште развој нуклеарне енергије.

Онда први човек на Месецу. Не заборавите Маршалов план. Од совјетског ропства су нас заштитили. Комунизам дотукли. Цео свет кредитирају. И да вам даље не набрајам, једноставно прихватите истину да је та земља недостижна, непобедива, неуништива, нерањива. Она је напросто Америка! А ваше заблуде последица су нашег лошег европског школског система. Даћу вам да прочитате мој Списак, и уверићете се, свануће вам пред очима.

Сестра стоји, већ напола окренута од болесника, спремна да угроби прву прилику и умакне лавини његовог торокања. Међутим, можда највише последње његове речи у њој подстичу жељу за отпором, чак инаћењем.

– У заблуди, ипак сте у заблуди, господине Јансен. И ти ваши Амери имају слабу тачку. Да знате шта се данас догодило, не бисте тако говорили. Него, за ваше срце би било боље да се не узнемиравате и да још мало одремате.

– Којешта, причате којешта – он мрмља осмехујући се празним, безубим осмехом. – Да ли је ваше име Ана?

– Није, Кони.

– Чудно, мислио сам да сте Ана. Но, свеједно. Сесро Кони, додајте ми, молим вас, протезу.

Она отвара фиоку орманчића поред постеље, износи чашу са потопљеном дводелном протезом нестварно савршених низова зуба усађених у розикасте десни и пружа је болеснику.

Са зубима у устима, макар и вештачким, он ће бити уверенији не само у снагу свог осмеха него и у убедљивост своје истине:

– Поменули сте неки догађај, шта ли? – пита.

У видно поље погледа сестре Кони у исти мах залази и покрет његових очију, испитивачки усмерен према монитору.

– Ритам вам је сада нормалан – она га умирује.

– То и сам осећам. Него, поменули сте тамо неки догађај? – он се враћа свом питању.

– Добро, ако баш желите да знате, рећићу вам. Извршен је напад на Светски трговински центар. Срушена су два највиша облакодера у Њујорку.

Његове обрве за тренутак трепере у узалудном напору да се извију у лук према челу, али остају немоћно наднете изнад сад затворених очију.

– Којештарије, којештарије – шапуће. А онда наставља гласније, однекуд поново надошлом снагом: – Какве су то неслане шале? Не, то није лепо од вас, сестро Кони! Где вам је барем мало поштовања према мојим годинама и... Знате ли ви да сам ја могао постати значајан књижевник? Ако не чувен колико онај из приповетке *Дуџ*, онда барем колико њен писац. Само да је било људи, правих људи око мене, да ме

на време упуте у тајне неких неопходних знања, и то би се несумњиво догодило. Мој крај те исте приповетке потпуно је идентичан пишчевом крају. И дабоме, то није случајност. Постоје сведоци који могу потврдити истинитост мојих речи. И још нешто, знате ли ви колико је књига прошло кроз моје руке? Најмање милион и по. Обратите пажњу – милион и пет стотина хиљада. Уверен сам да толико књига нису ни видели а камоли додиривали писац и главни јунак приповетке *Дуџ*, заједно. Ја нисам макар ко, а ви се према мени односите с недопустивим немаром. Еее, Кони, Кони, велико сте разочарање за мене.

Његов, на крају поново обезвољен, скоро тронут глас још више од речи изненађује сестру Кони. Она се извињава некако нападно, чак агресивно, истовремено врти главом и лаганим корацима удаљава се од болесникове постеље.

„Открили сте ми оно што сам и сам слутио, то је за мене прави... Али, хоћете ли још један гинис? Макар мали, ја частим!”

Она је можда климнула главом, он махнуо руком, наручио још два пива од по пола пинте.

Хладна, густа, тамносмеђа течност из чаше лагано се преливала у његово тело, натапала ткива, подстицала свест. После више недеља први пут га је потпуно обузела жеља да, по ко зна који пут у животу, прекрши свој мали антипушачки завет и поново запали цигарету. Нова познаница као да је осетила његову слабост, пружила му је преко стола кутију Малбора, упаљач и поглед јасно израженог разумевања. Искушењу није одолео и већ после неколико димова и доброг гутљаја пива границе предмета око њега почеле су губити реалну оштрину, и он је пожелео да продужи разговор.

„Увек сам се питао”, рекао је, „да ли су све добре књиге у исти мах и истините?”

Кроз маглине вртложних димова две цигарете, до њега је једва некако допирао поглед с друге стране стола, разблажен и као залутао.

„Како писац зна”, наставио је, „шта је од онога што је написао истина, а шта није? Како писац ваше приповетке зна о чему је на самрти размишљао његов чувени колега?”

„Он зна надистину”, Агнес је одговорила без размишљања. „Смућене свести, његов јунак не схвата да само други могу дуговати њему, његовој величини заправо, а не он другима. Читава та кажа једна је продужена метафора.”

„Метафора”, поновио је замишљено. При том и *продужена*.

„Ваљда знате шта је метафора?”

„Знам”, слагао је.

„Метафора заснована на имплицитном парадоксу.”

„На...”, он се начас колебао а онда одустајући од првог дела компликованог израза, „на парадоксу”, додао је.

„Ваљда знате шта је парадокс?”

„Знам”, опет је слагао.

Широк сноп сунца пробио се кроз шаролик рељеф витража на прозору и помешао са димом. Заслепљен чудним спектром светлости он је једва назирао лик своје саговорнице.

„И ви му верујете?” питао је.

„Коме?”

„Њему, писцу, његовој истини.”

„Верујем, то је одиста врстан уметник.”

„Врстан, врстан... Збиља, а одакле је он, из које земље?”, упитао је.

„Из Монтенегра.”

Изненађење. Зар то не упућује на чудну повезаност судбина?

„Занимљиво, па ја сам међу њима годинама летовао. Чернохорци”, рекао је поносан на своју способност памћења и изговарања егзотичних речи, „пријатан, гостољубив свет, нема шта. Међутим, имају једну врло необичну изреку, добро сам је запамтио.”

„Врло необичну?!” заинтересована, Агнес се наже преко стола да боље чује.

„Изрека гласи: ’Нас и Руса, триста милиона’. Триста милиона, а народ малецан, мање их је чак и од нас.”

„Знатно мање”, она се осмехну. „Уосталом, триста милиона их нема ни заједно с Русима.”

„Хм, а ваш писац је, кажете, један од њихових”, он рече замишљено.

„Па шта!” зачуди се Агнес. „То као да вас је помало разочарало.”

„Не... Па ипак... Уз то и ти њихови Руси...”

„Али његов отац је убијен у Аушвицу”, напомену Агнес.

„Ах тако, Јеврејин вероватно?!”

„Да, Јеврејин.”

Непријатна дифузна светлост је минула, цигарете су погашене, чаше испражњене.

„Кажете, убијен у Аушвицу”, закључак његових неизречених мисли сам од себе се прели у тихо, готово бојажљиво изговорене речи. И онда, одмах, као изненада се присетивши: „Искрено ми реците, да ли сам стварно погодио крај приповетке?” запита гласније.

„Зашто бих вас обмањивала.”

Речи, речи пријатне... Одједном осети блискост према тој особи коју заправо није ни познавао; захвалност прожету необичним, веровао је одавно успаваним, готово порочним мушким узбуђењем. У исти мах у њему је нагло сазрела потреба да јој повери свој животопис. Али њена интуиција као да је и овог пута пресрела ток његових мисли:

„Не, не треба”, рече, „ја сам вична читању прошлости из длана. Пружите ми руку.”

Послуша је.

„Тако”, она свој длан подметну под његову надланицу. „Реците, како се зовете?”

„Јансен. Јан Паулус, Вилем, Корнелис Јансен”, одговори.

„Јан Јансен”, Агнес понови скраћену верзију његовог имена. „Сада вас молим, само за један минут ћутања.”

Док је она сагнуте главе посматрала испреплетене линије његове прошлости, он је у себи бројао секунде. И одиста, није прошао ни пун минут а Агнес подиже очи.

„Прочитала сам. Сада о вама све знам”, саопшти смешкајући се загонетно.

Он се врпољио на својој столици. „А будућност?” запита.

Агнес се није збунила: ”Будућност не спада у мој домен, живот је прошлост, и само прошлост. А што се ваше прошлости тиче, она је на длану јасно исписана. Ви сте, господине Јансен, реплика главне личности из приповетке *Дуџ*. И ја вас зато волим!”

Она одједном устаде, рукама се ослони о сто, и г. Јансен за тренутак осети додир њених усана на свом челу.

Али шта ће сада ту та реч?!

„Реплика”, он изговори, готово постиђен.

„Тачно. Ви сигурно знате њено значење?”

„Знам”, слага и по трећи пут тог дана, али слага са најбољом намером. Он ће у најближој будућности отићи у библиотеку и по речницима потражити значења свих тих речи које је до тог дана био потпуно занемарио. Нарочито значење оне четврте, неочекивано повезане са идентитетом његове личности. *Реплика*. Подсећа га на борна кола у покрету према непријатељу. Не, ту реч нипошто неће заборавити.

– Сестро! – узалуд покушава да викне и у исто време притиска звонце. – Пажљиво слушајте: *метафора*, *парадокс*, *импликационо*, *реплика* – он сваку реч посебно наглашава.

– Шта желите? – пита мушки глас.

Изненађен, г. Јансен подиже главу. Поред постеле стоји младић опасан радним, натрашке обученим мантилом. Његове негроидне коврце покрива смешна провидна капа.

– Звао сам сестру Кони? – каже г. Јансен.

– Тренутно је отсутна.

– Кафа, телевизија, ћаскање. Знаш где је.

– Онда зашто питате? Ја је замењујем.

Овај младић, напућених усана и плоснатог носа сигурно је већ напушио накисео и помало отужан задах моје смрти: – Њушкате, и ја њушкам – каже г. Јансен – али већ сам се навикао. Да ли вам смета?

– Шта?

– Задах смрти.

Младић слеже раменима.

– Укључите ми телевизор – болесник тражи заоштреним тоном.

– Нема проблема. Ево вам слушалице, а даљински управљач вам је на огради постеље, с десне стране – каже младић и притиска дугме телевизора окаченог на покретно постоље, високо наспрам болесника.

– Реплика, метафора, имплицитно, парадокс... – очекујући прве слике на екрану г. Јансен аутоматски понавља. Међутим, напрасно дремљив, као успаван властитим речима, он не успева да их дочека, оне нестају чак и пре него што се изоштре у његовим очима.

А онда га буди неки непрепознатљив звук. Отвара очи. Слика је у први мах позната, позната само накратко. Затим се успореним темпом ређају визије, ваљда из неког фантастичног сна, филма, бајке. Он се пита да ли се сасвим разбудео. Пред њега изненада искрсла Вавилонска кула подрхтава као смртно рањено божанство, посрће и успорено се урушава у властите темеље, као смрвљена вољом још јаче натприродне силе од оне којом је подигнута. Па ни то није све. И друга зигура – близнакиња њена на удару је летећих змајева. Па и она дели злехуду судбину своје већ сатрвене сестре.

Он је напросто запрепашћен. Док из правца тих још огњених, димом замагљених згаришта, на месту велелепних кула, према њему навире приказ масе избезумљених бегунаца, дотле му уши заглушује хаос њихових пометених узвика, јаука, крикова. Пред њим се догађа немогуће: нестају границе између јаве и сна, живота и смрти, истине и лажи, мита и реалности, злочина и казне, рата и мира. Све се то, на његов очиглед, стапа у једну те исту несхватљиво уједначену твар потпуне збрке.

И г. Јансен поново остаје без даха. Његово срце поскакујући врлуда час десно па горе уместо лево, час доле па лево уместо горе, час напред па десно уместо назад... Хроптећи, он се бори за дубљи удах, барем један. Узалуд. Затвара и опет отвара очи. Осећа како тело однекуд губи садржај, празни се, постаје лакше од ваздуха, к себи га привлачи небеска тежа, лелуја, лебди. И у трептају једног јединог часка, види властиту главу, труп, удове, читаво своје тело изван себе, негде доле у болесничкој постељи.

– Докторе, он престаје да дише – чује се нечији глас.

– Америка, Америка... и она мени ваљда нешто дугује – он с напором покреће успаване мишиће грла. Последњу реч – *дугује* – већ сасвим ослабљену, он својим кратким дахом из дубине грла једва потискује у маску, коју му неко прислања на нос и уста. Захваћена јаком струјом кисеоника та реч му се нагло враћа у чељуст и жамори кроз главу као јато слепих мишева. Тако вишеструко умножена, она можда призива неко своје тајанствено, чудотворно дејство.

Кардиолог гледа монитор: – Фибрилација – закључује повишеним гласом и затим – Дефибрилатор, сместа! – узвикује.

У следећем тренутку у његовим шакама су две велике пљоснате електроде са ручицама. У исти мах сестра премазује металне површине електрода нарочитим заштитним желеом, а друга хитро укључује дефибрилатор. – Триста цула! – тражи кардиолог наслањајући електроде на болесникове груди, а апарат се већ пуни жељеном количином електричне енергије и испушта карактеристичан електронски писак све виших и виших тонова. Сестре само што су одступиле од болесникове постеле да избегну повреду, казаљка на бројчанику апарата само што није додирнула подеок од 300 цула, електронски писак само што није достигао врхунац. Лекар – нагнут над болесником, спреман да притисне дугме и изведе електрошок – подиже главу, за сваки случај, последњи пут баца поглед на монитор.

Изненађен је: у следу неједнаких амплитуда одједном запажа једну нормалну електрокардиографску кривуљу, за њом другу, трећу и најзад читав равномеран низ тек повремено прекидан понеким неправилним ударом. Обновљени покрети болесникових груди почињу да се преносе на електроде и лекарове руке.

– Докторе, па он је продисао! – чује се глас сестре Кони.

* * *

Недељу дана касније, у уторак 18. септембра, негде пред подне, на вратима болесничке собе болнице за кардиоваскуларна обољења појавила се веома стара дама, сва у белом. Од њеног дубоко избразданог лица одударале су младалачке очи живахног и у исти мах оштрог погледа. Ослањајући се на елегантан црни штап, носила је пребачен преко друге руке кишни мантил мушког демодираног кроја.

Већ увелико спреман, седећи на столици поред постеле, са путничком торбом уз ноге, г. Јан Јансен је своју супругу пресрео речима:

– Чекам те већ читаву вечност.

Затим је лагано устао и из њених руку прихватио мантил.

– Линда, пре него што кренемо – рекао је, облачећи мантил – хтео бих да ми нешто отворено кажеш.

Њене очи се упитно задржаше на његовом лицу.

– Желео бих да знам да ли сам заправо жив, или мртав?

С његовог лица она поглед лагано пренесе на зидни часовник. Једно време усредсређено је посматрала одсечно кретање танке секундне казаљке по светлој кружној површини, па се загонетно осмехну и најзад одговори:

– Био си залутао негде у Гају црних топола. Не мари, добићеш нову прилику.